

**SORTLAND - MØTE MED
KOMMUNEPARTIENE I VESTERÅLEN
12.mai 1992**

**StatsministerGro Harlem Brundtland
Sortland, 12. mai 1992**

VERDISKAPING OG SYSSELSETTING

Den nye, internasjonale virkelighet Norge står overfor stiller ikke bare store og nye krav til oss; den gir oss store, nye muligheter - også for Nord-Norge. Gjennom økonomiske, politiske, og kulturelle forbindelser er Norge tett knyttet til det Europa som nå er under sterk endring. Hva er det som skjer? Jo, teknologien forandrer både produksjon og forbruk, den skaper en ny internasjonal arbeidsdeling. To tredjedeler av verdenshandelen foregår mellom bedrifter innenfor det samme multinasjonale selskap. Milliardbeløp flyttes daglig over landgrensene. Dette vever landene sammen i en ny og sterkere avhengighet. Det skaper nye problemer - og nye muligheter. Men viktigst av alt: Denne utviklingen kan vi ikke skjerme oss mot - eller velge å stå utenfor.

De nasjonale grenser har ingen virkning overfor den mengde av informasjon om teknologiske og andre endringer som vokser frem. Det opplever våre bedrifter, våre fiskerier, vårt skogbruk og vårt landbruk. Vi møter krefter og utviklingstrekk som norske virkemidler ikke alene kan råde over.

Nord-Norge illustrerer godt alle båndene til landene omkring oss og betydningen av å rette blikket mot denne virkeligheten. Bosettingen i vår nordligste landsdel er historisk sett sterkere knyttet til internasjonal handel enn noen annen del av landet vårt. I Nordland og her i Vesterålen finner vi eksportvirksomhet som er helt avhengig av adgangen til de utenlandske markedene. Fiskeriene i landsdelen er en av våre fremste eksportnæringer. Hele nitti prosent av all fisken vi henter opp av havet selges til utlandet, og 3/4 av denne eksporten går til det vest-europeiske markedet.

Bare gjennom en aktiv orientering mot dette internasjonale markedet kan vi ha håp om å styrke verdiskapingen og sysselsettingen - uansett tilknytning til EF. I et nord-norsk perspektiv er oppgaven i årene framover å sikre ressursgrunnlaget i fisket, øke foredlingen av de maritime råstoffene, videreutvikle reiselivet, fremme distriktsjordbruket, styrke kompetansen for

små og mellomstore bedrifter, øke nyetableringene og ikke minst - utdanne ungdommen til en fremtid i det nord-norske yrkeslivet.

Skal vi få til alt dette, må alle krefter spille på lag; både de kommunale, fylkeskommunale og Staten, og bedriftene og partene i arbeidslivet. Med de utfordringene vi står overfor, er det mye å snakke sammen om i årene framover og mye vi må ta fatt i og som krever felles handling: Misforståelser og motsetninger må bygges ned. Vi må skape slagkraftige allianser for økt sysselsetting. Det er bare slik vi kan nå fram.

For å sikre velferden og evnen til å omfordele og overføre inntekter, må vi også skape verdiene. Derfor må næringspolitikken gå som en rød tråd i vårt politiske arbeid. Forutsetningen for å kunne sikre velferdskommunene, velferd fylkene og velferdsstaten er at vi også har en økonomi som holder mål - og et produksjons- og forbruksmønster som er bærekraftig.

Arbeidsledigheten er vår største utfordring. Den rammer stadig flere enkeltmennesker og familier, og den er et anslag mot selve velferdssamfunnet. Derfor er arbeid for alle vår jobb nr.1. Derfor har vi også - helt siden vi måtte overta i 1986 og igjen, i 1990 - hatt ett siktemål med det vi har gjort: Å arbeide fram et trygt grunnlag for full sysselsetting. Det er derfor vi måtte rydde opp i den økonomiske krisen. Derfor har vi forandret skattesystemet. Derfor har vi forandret og forbedret mange av de gamle virkemidlene. Derfor har vi bedret næringslivets rammebetingelser. Og - derfor har vi arbeidet fram EØS-avtalen.

Men det er ikke nok å føre den rette politikk bare i Norge. Ledigheten ville vært langt høyere, hvis vi ikke hadde gjort alt det som er gjort. Når ledigheten likevel er høy, viser det at vi stadig blir sterkere avhengig av det som skjer rundt oss. Golf-krigen i fjor og tilbakeslagene i internasjonal økonomi har gjort jobben tyngre og motbakken lengre.

Derfor ligger den største trusselen mot full sysselsetting og bosettingen i alle deler av landet, i faren for at vår industri og vårt næringsliv skal tape terreng og bli stående på sidelinjen i den internasjonale utviklingen. Oljen har betydd mye, både for sysselsetting og økonomi de siste 20 årene. Men oljen er en lunefull inntektskilde - og vi må regne med nye prisfall. Dessuten vet vi at den ikke er en fornybar ressurs, som fisken er. I et historisk perspektiv så har Norge bare tre store naturressurser vi kan regne med: Vannkraften, fisken - og den innsats og kunnskap menneskene representerer. I historisk perspektiv blir oljen en parentes - riktignok viktig, men likevel en parentes.

Resten av dette tiåret blir oppgaven å sikre verdiskapningen gjennom å fornye industrien, slik at vi får flere og tryggere ben å stå på.

Nettopp derfor er det så viktig at vi sikrer oss adgang til EFTA- og EF-landenes markeder som avtar over 80% av vår eksport, og at vi får et felles regelverk for handelen som sikrer våre eksportører og bedrifter fair play på den europeiske arenaen. For det er helt sikkert: Bedriftene våre kan ikke skape flere arbeidsplasser dersom de skal være rettsløse i forhold til sine utenlandske konkurrenter.

Utviklingen i dag kjennetegnes av at landene blir enige om spilleregler for handel og støtteordninger - eller det forhandles om det. Det skjer i GATT, EFTA, EØS og EF. Dette er særlig viktig for et lite land som Norge. Store land føler ikke det samme behovet, de er vant til å ta avgjørelser over hodet på de små. Vi trenger spilleregler som gjør at vi kan ha trygge støtteordninger til blant annet distrikter og jordbruk - ordninger som ikke blir utfordret ved hver korsvei av de som er større og sterkere enn oss.

Lørdag 2. mai undertegnet vi EØS-avtalen. Nå står vi overfor den siste etappen, hvor avtalen skal godkjennes av landenes nasjonalforsamlinger, Europa-parlamentet og av EFs ministerråd. Her hjemme vil vi legge fram proposisjonen om EØS på fredag. For Regjeringen er EØS-avtalen og kampen for full sysselsetting to sider av samme sak. Med denne avtalen får våre bedrifter og forskningsmiljøer tygghet: Det er trygt å satse på produksjon og arbeidsplasser i Norge. Norge vil inngå i et nytt og utvidet samarbeid om forskning, utdanning, miljø og sosiale spørsmål. Det vil bli egne organer som skal påse at reglene følges likt av alle i hele EØS. Nå kan de satse i Norge og vite at ingen kan stenge dem ute fra, eller straffet spenne beinkrok på dem på eksportmarkedene.

Jeg har ikke unngått å registrere at Nordland Fylkesting med knappst mulig flertall vendte tommelen ned for EØS. Til tross for et solid grunnlagsmateriale fra administrasjonens side og en klar dokumentasjon av de positive mulighetene som EØS-avtalen åpner for landsdelen, valgte flertallet å innta en ensidig svartmalende - og jeg vil si defensiv - holdning. Det er klart man kunne ha tatt sterke ord i sin munn dersom virkelig var slik som flertallet har beskrevet, nemlig at Nordland vil bli stående "uten distriktpolitiske virkemidler".

Da jeg så vedtaket, spurte jeg meg: Hvordan kan forslagsstillerne ha håp om å sikre verdiskapingen og sysselsettingen i årene framover, når de internasjonale perspektivene og interessene for de mulighetene som åpner seg med EØS-avtalen mangler så totalt? Og dessuten: Hittil har vi ikke fått se en nærmere beskrivelse av det program for fremtiden som de som sier nei - også til EØS - hevder å ha som alternativ. Hva kan det komme av, dere? Det kommer nok av at det er langt lettere å stille seg i et hjørne og protestere mot det andre legger fram, enn selv å peke ut en realistisk vei videre for å styrke verdiskapingen og sysselsettingen. Det er det eneste som nytter, hvis vi skal skape et fremtidsrettet grunnlag for velferdssamfunnet.

Situasjonen er jo faktisk den at vi står ved en historisk skillevei der fremtidens Europa avtegner seg. Da står vi også ved en skillevei her i Nord-Norge - i Norge og i Norden.

Vi er en del av dette Europa, selv om de politiske omveltningene ikke har sitt utspring hos oss. Geografisk ligger vi i utkanten. Men vårt miljø, vår økonomi, vårt næringsgrunnlag og vår sikkerhet gjør ikke det. Vi er en sentral del av det Europa som strekker seg fra Atlanterhavet til Ural, fra Svalbard i Nord til Middelhavet i Sør. I dette perspektivet ligger også erkjennelsen av at landene må forene kreftene for å ta tak i våre felles utfordringer: Miljø-ødeleggelsene, arbeidsledigheten og velferdssamfunnet. I dagens virkelighet kan ingen si at naboens problemer ikke også berører meg. Da kreves det en helt ny vilje til felles ansvar og samarbeid over landegrensene.

Tilfeldighetene har villet det slik at Det indre marked, EØS og EF preger norsk samfunnsdebatt nettopp i de vanskelige årene vi nå er inne i, med stor ledighet og der mange sliter med gjeldsproblemer og føler utrygghet for fremtiden. Det er lett å spre pessimisme. Det er ikke rart at mange er urolige og i tvil om hvilken vei vi skal velge - og hvordan vi best kan gjenreise troen på egne krefter og evnen til å løfte i flokk for en bedre fremtid. Når arbeidsløsheten er blitt så høy, er det ikke til å undres over at det blir usikkerhet i parti og fagbevegelse. Men derfor er det også at vi må stå sammen, og at vi må si til oss selv: Denne jobben skal vi greie, selv om motbakken virker lang.

Men skal vi lykkes, må vi videreutvikle de områdene der vi er sterke - vi må utnytte våre naturgitte fordeler som tilgang på kraft og andre naturressurser. Det ligger store vekstmuligheter i næringer som tre-, sjømat-, turistindustrien, kraft-, petroleums- og maritim industri. Dette er næringer som først og fremst er lokalisert i distriktene og som fortsatt må være forankret og utvikle seg der. Men dette vil jo ikke skje av seg selv. De som bor i distrikts-Norge må være på offensiven. Her trengs systematisk satsing, og ikke minst at vi må gjøre felles løft for å styrke kunnskap og kompetanse - slik Regjeringen har lagt så stor vekt på i sin politisk kurs for 90-årene.

I den debatten som nå føres er det mange som gir uttrykk for at Regjeringen sitter med hendene i fanget. Men sannheten er at ingen regjering fører en mer aktiv, økonomisk politikk enn den norske. Vi bruker den styrke norsk økonomi har bygd opp. Og gjennom revideringen av nasjonalbudsjettet øker vi innsatsen ytterligere, både i forhold til industrien og i forhold til viktige velferdsoppgaver som helsevesen og eldreomsorg. Vi kan kjøre med store underskudd en tid, men vi kan ikke gjøre det for lenge. Da risikerer vi bare å komme i den samme gjeldsklemmen som andre

land befinner seg i. Jo lenger vi tøyer strikken her hjemme, jo mer avhengig blir vi av det som skjer rundt oss.

Sannheten er også den at vår Regjering har tatt store løft i årene siden 1986. Alt for mange synes helt å glemme at midt oppe i alle vanskelighetene gjennomlever vi en periode preget av store sosialdemokratiske reformer.

* Vi følger partiets strategiske plan, og har satt inn et krafttak for barn og unge. Nå bygger vi ut barnehager og omsorg for familier og barn som aldri før. Foreldrepermisjonen ble ikke utvidet med en eneste dag fra 1981 til 1986. Nå har vi økt fra 18 til 35 uker, eller 44 uker med 80% kompensasjon. Vi er på god vei mot målet for denne perioden.

* Spør noen dere om hva vi gjør for å styrke utdanningen og tilbudet til ungdommen, kan dere med rak rygge peke på disse tallene; vi gjennomfører den raskeste øking av utdanningstilbudet siden 9-årig skole ble gjennomført. På kort tid har 30 000 flere elever fått plass i videregående skole og 40 000 ungdommer studieplasser i høyere utdanning. Før påske vedtok Regjeringen å øke med ytterligere 4 500 studieplasser fra høsten av. Til sammen øker vi dermed opptaket med 9 500 ved studiestart til høsten. I Nordland har vi i 91 og 92 økt antallet studieplasser med 673.

Gjennom meldingen om høyere utdanning og "Norges-nettet" organiseres høyere utdanning på en ny, effektiv og samtidig distriktsvennlig måte. Vi har nettopp presentert for Stortinget Regjeringens opplegg for å gi all ungdom rett til videregående utdanning - og for å ta et krafttak for bedre yrkesopplæring.

* I fjor var det vi som resolutt måtte gripe inn og verne om samfunnets interesser da bankene kom til kort. Noen spør da om hvorfor vi ikke satser sterkere på statsbankene? Svaret er at det gjør vi også! Nå er statsbankene igjen i ferd med å få en ny og viktig rolle i vår økonomi. Rammene for Husbanken og Lånekassen er økt og rentene senket. Den nye Norges Postbank tar nå form - en mer allsidig og livskraftig bank som vil nå ut til alle deler av landet - også de mest spredtbygde.

* Vi oppretter Statens Nærings- og distriktsutviklingsfond som et sentralt og sterkt redskap for å stimulere næringsutviklingen i alle deler av landet. Fondet får en egen divisjon for distriktsutvikling, hvor fylkeskommunen fortsatt vil beholde sin viktige rolle ved forvaltningen av distrikts-virkemidlene. I nært samarbeid med lokale krefter og den kompetansen som er bygget opp i fylkeskommunene skal dette bli et svært viktig redskap for å styrke små og mellomstore bedrifter.

Her skal vi huske at næringslivet i Nord-Norge stort sett består av nettopp små og mellomstore bedrifter. Det krever et apparat som har lokalkunnskap og nærhet til brukerne. Regjeringen er overbevist om at den kunnskapen fylkeskommunen sitter inne med, om lokale forhold, om personene bak søknadene, om de lokale næringsmiljøene og forutsetningene, er til meget stor nytte i praktiseringen av de distriktspolitiske virkemidlene. Her er også verdt å merke seg at det i mange fylker, som her i Nordland, er et godt samarbeid mellom de lokale myndighetene, det lokale næringslivet og organisasjonene i arbeidslivet.

* Mange i vårt parti er sterkt opptatt av mulighetene og fremtiden for de offentlige bedriftene og etatene - i Nord-Norge ikke minst. Her har vi stoppet framstøtene i retning av å privatisere Televerket, Postverket og Jernbanen slik høyrekreftene tok sikte på. Vi skal videreutvikle disse virksomheter i fellesskapets tjeneste - både i byene og distriktene. Omstilling er nødvendig, også i Statens virksomheter, men vi vil gjøre det som er mulig for å unngå å få oppsigelser.

* Spørres det om skattesystemet - som jo alle er opptatt av - er svaret at vi har foretatt den opprydding som partiet har bedt om på hvert landsmøte helt siden 1979. Nå får alle den samme verdi av rentefradraget. Det er innført en deling mellom personinntekt og bedriftsinntekt. Det blir større rettferdighet og et system som i det lange løp gir mer fornuftig bruk av ressursene.

* Sist fredag la Regjeringen fram Revidert Nasjonalbudsjett for 1992 som ytterligere forsterker innsatsen for å stimulere sysselsetting. Både antallet studieplasser og tiltaksplasser økes. Vi øker de statlige midlene til fylkeskommunalt vedlikehold og miljøtiltak i kommunene. Det blir foreslått 300 millioner kroner får å få redusert ventetiden på sykehus og andre helsetiltak i fylkeskommunen. Kommunene får 100 millioner ekstra til styrking av eldreomsorgen, særlig sykehjemsplassene. Opplegget betyr samlet at kommunesektoren får styrket sine inntekter med nesten 1 milliard kroner.

For å bedre situasjonen for sildeolje-industrien og andre industrigrener, blir mineralolje-avgiften satt ned. Av hensyn til den økonomiske og miljømessige balansen er denne reduksjonen foreslått finansiert gjennom økte bensinavgifter. Men her vil vi, for å dempe utslaget for personer som er avhengig av å bruke bil til jobben, justere fradragssatsen for bruk av bil for inntektsåret 1992. Som dere kjenner til fra avisoppslagene har fallet i oljeprisen påført staten et inntektstap for 1992 på neste 10 milliarder kroner. Av hensyn til sysselsettingen har vi valgt ikke å dekke inn dette ved å øke andre statsinntekter eller kutte utgifter. Men en del av tiltakene for å finansiere veksten i omsorgstilbudet og lettelsene for industrien må vi dekke inn, slik som med den økte bensinavgiften.

Samlet sett fører nå Arbeiderpartiet en meget aktivt politisk linje, som ikke minst kommer den nord-norske landsdelen til gode. Vi tar i bruk nasjonale virkemidler og vi har vilje til styring. Men vi må hele tiden se hvordan vi kan styre bedre, hvordan vi kan få innflytelse over de kreftene som former vårt samfunn. Det er et kjennetegn ved et reformparti som Arbeiderpartiet at vi søker etter nye og bedre løsninger når de gamle ikke virker godt nok.

Et raskt blikk på kartet og kommunestatistikken viser oss at når vi skal sammenfatte de viktigste politiske temaene på den nord-norske dagsordenen, er det ikke minst distriktene, fiskerinæringen og landbruket som peker seg ut. Det var da også derfor vi etter valget i fjor høst nedsatte de to utvalgene som nå ser nærmere på fiskeripolitikken og landbrukspolitikken.

Vi er stolte av den distriktpolitikken vi har stått for og den økte styrke den har betydd for vårt land. Nå er det viktig at vi også møter framtiden med tro på egne krefter. For å kunne utnytte landets muligheter, er vi avhengige av livskraftige og robuste lokalsamfunn som dekker befolkningens behov for arbeid og velferd. Vi må ha en balansert sammensetning av folk bosatt i ulike deler av landet. Derfor må vi hele tiden være innstilt på å bruke og fornye de distriktpolitiske virkemidlene. Vi skal - og vi kan - videreføre høye ambisjoner for vår distriktpolitikk.

I EØS-avtalen har vi fått klare forsikringer om at de kriterier vi benytter som grunnlag for støtte til næringsliv i distriktene - med en kombinasjon av arbeidsmarked, levekår og spredt bosetting - kan føres videre. Det betyr at vi kan beholde de viktigste av de virkemidlene vi nå benytter. Egentlig burde ikke dette overraske noen. I tillegg til den sterke satsingen til fordel for utkantene som skjer gjennom EFs strukturfond, har alle EF-landene også sine egne nasjonale regionalpolitiske støtteordninger. Når vi dessuten fikk inn i EØS-avtalen at befolkningstetthet skal være en gyldig begrunnelse, har vi den fleksibiliteten vi trenger for å styrke næringsutviklingen ikke bare i Nord-Norge, men i alle deler av landet.

Finansdepartementet har dessuten sett på ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift som mange distrikter nyter godt av, ikke minst i Nord-Norge. Etter å ha vurdert en del tilsvarende ordninger i ulike EF-land, kommer de til at det ikke bør være vansker med å videreføre ordningen med differensiering av arbeidsgiveravgiften til fordel for distriktene.

Heller ikke ved et EF-medlemskap har vi grunn til å frykte våre muligheter for å føre en aktiv distriktpolitikk. Tvert i mot - vi kan få nye og sterkere rammer å arbeide innenfor. Det er en økende interesse for distriktene og deres muligheter innenfor EF-landene. Slik utviklingen nå går er det naturlig å forvente at også norske distrikter ved medlemskap vil kunne nyte godt av støtte fra EFs regionalfond.

Sterkere samarbeid mellom regionene er i dag et hovedsatsingsområde i EF. Her har vi mye å tilføre. I Norden har vi allerede mange regionale bånd å videreutvikle. Mens det nå utvikler seg et regionalt samarbeide i Østersjøområdet, bør vi styrke samarbeidet med våre naboer i Nord-vest Russland. Flere norske bedrifter har alt forlatt startblokkene, og mange andre trapper nå opp sine forbindelser med russerne. Av Øst-Europa pakken på 250 millioner kroner som vi nylig la fram forslag om, vil mange av prosjektene kunne bli realisert i et samarbeid mellom nord-norske og russiske parter. Her åpner det seg fremtidsperspektiver som vil kunne komme hele næringslivet i Nord-Norge til gode.

Fiskeriressursene står sentralt for befolkningen i Nord-Norge. De politiske målsettingene er det bred enighet om: Vi må bevare hovedtrekkene i bosettingen, verne om ressursgrunlaget, sikre gode og trygge arbeidsplasser og øke den reelle lønnsnivåen i fiskenæringen. Dette betyr også at fangst, foredling og markedsapparat - som alle er sterkt knyttet til distriktene - må sees i et samlet, offensivt perspektiv. Mulighetene som ligger her vil vi bare kunne få gjort oss skikkelig nytte av ved å samspille mellom alle leddene i kjeden fra "ekkoloddet og helt fram til spisebordene ute i de internasjonale markedene." Greier vi å øke videreføringen kan vi skape helt nye muligheter for verdiskapning og bosetting i Kyst-Norge.

Endringene i Råfiskloven og Fiskerigrenseloven og opphevelsen av Tilvirkerloven - som Regjeringen la fram forslag om sist fredag - er viktige brikker i dette arbeidet. Disse reformene - som er basert på Moxnes-utvalgets utredning om vilkårene for fiskeindustrien og samsvarer med hva de fleste høringsinstansene har sluttet opp om - er nødvendige om vi skal klare å utvikle en slagkraftig virksomhet på land. Da trengs ordninger som gir industrien mulighet til å planlegge på lengre sikt og som samtidig sørger for gode og stabile priser og betalingsvilkår for fiskerne.

Samtidig foreslår vi at det opprettes et Fiskerinæringens Råd. Vi trenger et slikt forum hvor interessene både på landsiden og sjøsiden kan drøfte felles utfordringer og muligheter sammen med myndighetene. Her kan vi f.eks. få drøftet nye fremstøt for å styrke fangstsiden og fiskeindustrien, fremme forskningen og utdanningen i næringen, forbedre markedsapparatet og utvikle de fiskeriavhengige kommunenes infrastruktur.

Som mange av dere er kjent med, er vi nå inne i slutfasen av arbeidet med meldingen om flåtestrukturen og reguleringsordningene. De siste månedene har det her vært løpende kontakt mellom departementet og partiets fiskeripolitiske utvalg. Det er viktig at vi kommer fram til et hensiktsmessig og forenklet system partene kan slutte opp om. Fiskerne må gis rammevilkår som gir motivasjon til innsats og fangstopplegg som samsvarer med fellesinteressenes behov. De fiskeriavhengige områdene må i

større grad få utnytte sine naturgitte fordeler og muligheter. Skjevheter som har utviklet seg må rettes opp.

I EØS-forhandlingene har vi sikret oss bedre markedsadgang for norske fiskeprodukter til EF-markedet. Ennå er det et stykke igjen, dessverre kom vi ikke i mål for sild, makrell, laks og reker. Nå må vi utnytte de mulighetene vi har fått, ikke minst her i Nord-Norge. Fiskerinæringen er en virkelig vekstnæring - dersom vi greier nødvendige omstillinger og dersom vi får gode internasjonale rammebetingelser.

Vår fiskerinæring er mer avhengig av internasjonalt samarbeid enn før. Vi trenger aksept for de virkemidlene vi bruker. Og det er mer enn noen gang viktig for oss å kunne påvirke direkte hvordan landene rundt oss forvalter våre felles ressurser. Gjennom utvidet internasjonalt samarbeid må vi sikre oss at alle europeiske land respekterer naturens tålegrense for fiskeribeskatningen.

Det er liten tvil om at frykten for å miste ressursene var en hovedgrunn for at nær 80% av befolkningen i de tre nordligste fylkene stemte nei til EF i 1972. Jeg tror EF-landene først i ettertid forsto hvor avgjørende dette spørsmålet var og er for Norge. Ledende EF-politikere har senere på 70-tallet erkjent at EF burde ha vist større imøtekommenhet i forhandlingene den gang.

Norge som fiskerinasjon har opplevd store forandringer siden 1972. Utvidelsen til 200-mils fiskerisone gav oss tilgang på nye store havområder og nye store ressurser. Men samtidig har vi opplevet en dramatisk utvikling i ressurs situasjonen. 80-årenes overfiske har demonstrert hvor følsom balansen er i havet, og den har vist oss at kortsiktig uforstand - også fra vår side - kan ha langsiktige konsekvenser.

Vi er en fiskeripolitisk stormakt, og det vil vi være oss bevisst. I eventuelle forhandlinger om EF-medlemskap vil vi stille helt klare krav for å sikre naturgrunnlaget og de historiske rettighetene for norske fiskere. Retten til fiskeriresursene har betydning for bosetting og arbeid i hele Kyst-Norge. Den retten skal vi selvsagt ikke gi fra oss. Jeg har godt håp om at vi kan sikre gode ordninger for Norge som ivaretar grunnleggende norske interesser og som åpner nye muligheter for Kyst-Norge.

Arbeiderpartiet har viktige prinsipper å ta vare på i utformingen av den nye landbrukspolitikken: Det skal drives landbruk over hele landet, og yrkesutøvere i landbruket skal ikke ha en lavere levestandard enn befolkningen for øvrig.

Mange vil at innsatsen skal konsentreres om det mest effektive jordbruket, så får heller de mest sårbare distriktene seile sin egen sjø. Dette aksepterer ikke vi.

Men brudd i jordbruksforhandlingene ble det, i år som i fjor. Og det til tross for at Regjeringen var villig til å komme organisasjonene i møte på en rekke viktige områder. Faktum er at de ikke var innstilt på reelle drøftinger om tiltak som kan sikre oss et sterkt, distriktsrettet jordbruk i årene fremover.

For det er ikke riktig som bøndenes organisasjoner hevder, at Regjeringen vil foreta en dramatisk omlegging av landbrukspolitikken. Ved vårens forhandlinger gikk Regjeringen inn for en forsiktig videreføring av det opplegg som ble lagt fram i fjor. Dere husker det bråket som da oppsto. Men tallenes tale er nå klare; de viser et helt annet og mer positivt bilde enn jordbruksorganisasjonene hevdet den gang. Oppgjøret i fjor ga en klar inntektsframgang for største delen av distrikts-jordbruket som driver med melk og kjøtt.

I 1987 lå en sauebonde nede på 80 prosent av gjennomsnittlig inntekt for norske bønder. Med den profilen Staten hadde i sitt tilbud under årets oppgjør, ville de bli hevet opp til 99 prosent av gjennomsnittlig inntekt. Det betyr en inntektsøkning på mellom 7.000 og 9.000 kroner pr årsverk. En melkebonde i fjellbygdene lå også nede på 80% av gjennomsnittet i 1987. Tilbudet i vi la fram innebar at inntekten ville økt til 97% av gjennomsnittet. For melkebøndene la det opp til en inntektsøkning på mellom 7.000 og 16.000 pr årsverk. Dersom Regjeringen ikke holder fast på denne linjen vil distriktsprofilen i årets oppgjør bli sterkt svekket.

Dette er en profil som ikke minst har kommet Nord-Norge til del. Melkebøndene i landsdelen har hatt den beste inntektsutviklingen. Mens de i 1987 lå på 95% av gjennomsnittsinntekten, er de nå oppe i 120 prosent. Slik er det også for andre produksjoner: Nord-Norge prioriteres på topp.

I Statens tilbud la vi også inn betydelige midler - 310 millioner - til å utvikle alternativ sysselsetting, ofte i kombinasjon med blant annet jordbruket. Det er viktig her i Nordland, hvor det er store muligheter for å kombinere jordbruk med bygdeturisme, med fiske og annen utnyttelse av utmarksressursene. Siktemålet er å prioritere sysselsettingen, ved å gi de arbeidskrevende produksjoner i distriktene størst inntektstillegg. Vi går også inn med midler til alternativ bruksutbygging.

Prosjektet "Ren mat" er et annet og svært viktig ledd i denne sammenhengen. Gjennom det skal vi styrke konkurransekraften for norske jordbruksvarer både her hjemme og med sikte på de nye mulighetene utenlands. I EØS-avtalen har vi jo fått markedsadgang for 6

hagebruksprodukter, hvor vi er fullt ut konkurransedyktige. Da må vi også gripe etter mulighetene, slik Kvæfjord nå retter søkelyset mot hvordan de kan få økt avsetning for jordbærene sine.

I forhandlingene krevde også organisasjonene at staten skal ta ansvar for overproduksjonen. Dette er et nytt element i en politisk kamp om forhandlingene. Her skal vi da merke oss at overproduksjonen ikke er større i dag enn den var for ti år siden. Men den gangen tok organisasjonene på seg ansvaret for å håndtere overskuddsproblemene. Dette er et viktig prinsipp som Stortinget har sluttet seg til. La også det være sagt, at det ikke er Regjeringens politikk å stimulere til overproduksjon. Tvert i mot har vi lagt vekt på å utvikle alternativ næringsvirksomhet, og dempet investeringsaktiviteten i jordbruket ut fra situasjonen i markedet.

Mange spør om hvordan landbruket vil kunne utvikle seg om vi velger å bli medlem av EF. Ser vi nærmere på landbrukets vilkår i EF, så ser vi at mye er i forandring. EF er på vei mot en reform der jordbrukets rolle defineres som noe mer enn bare matproduksjon. Nå skal det legges større vekt på miljø, bosetting og distriktsutvikling i bred forstand. Selv om landbrukspolitikken er et felles anliggende, så benytter landene en rekke tiltak for å støtte sitt nasjonale jordbruk. Det vil selvsagt også vi gjøre.

Men vi kommer ikke bort fra at vi driver jordbruk under helt andre betingelser enn i landene lenger syd i Europa. I et åpnere verdensmarked vil det være avgjørende at våre handelspartnere - ikke bare i Europa, men i hele verden - aksepterer de støtteordninger vi bruker. Jeg tror vi - uavhengig av GATT og EF - skal greie å utforme våre støtteordninger slik at de ivaretar et livkraftig landbruk. Også i fremtiden vil det være vår politiske vilje og økonomiske evne som vil være avgjørende, sammen med fremtidsrettede reformer som ivaretar våre verdier.

Mange utlendinger ser på Norge som en olje-nasjon og har vanskelig for å forstå at det i store deler av Kyst-Norge ikke finnes noe næringsmessig alternativ til fisk, slik det i flere strøk av landet vil være landbruket som må danne basis for bosettingen. Det er heller ikke mange som er klar over at et av Europas aller største miljøproblemer ligger bare noen kilometer over grensen i Finnmark, eller at det er like langt fra Kirkenes til Oslo som det er fra Oslo til Roma.

Derfor har vi en særlig jobb å gjøre for å forklare hvordan landet vårt ser ut og hvorfor det ofte kreves spesielle virkemidler for å sikre bosetting og næringsvirksomhet i norske distrikter.

Jeg tror, som den finske presidenten, at distriktene i Norden vil tjene på et EF-medlemskap. Hvis de andre nordiske landene blir medlem og ikke

Norge, så får det stor betydning for oss. Svenskene er i ferd med å senke matvareprisene med opptil 30 prosent. I Norge kan vi bli stilt overfor et valg mellom tidenes største handelslekkasje eller å søke og tilpasse vår landbrukspolitik slik at også vi kan produsere til lavere priser for forbrukerne. På fiskerisiden kan vi også oppleve helt ny konkurranse fra våre naboer. Den situasjonen kan oppstå at de kan drive bearbeiding av fisk på den andre siden av det som gjenstår av tollmuren, mens vi fortsatt bare får levere råvarene.

I eventuelle forhandlinger med EF vil vi ha viktige felles interesser med resten av Norden. Nå kan de nordiske land samlet arbeide for at det tas hensyn til vår særlige stilling - vårt arktiske jordbruk slik Finland har formulert det og slik vi finner det i her i Nordland og i Nord-Norge ellers. Neste gang EF tar opp nye medlemmer kan det bli med Polen, Ungarn og Tsjekkoslovakia - land som har helt andre jorbruksinteresser enn vi. Skal vi sikre en trygg omstilling til en ny internasjonal virkelighet har vi derfor vår beste sjanse nå.

Partifeller! Arbeiderbevegelsen har alltid vært tuftet på en internasjonal ide; på visjonen om at de stengsler som skiller menneskene fra hverandre - og som ofte leder til strid og ufred - skal brytes ned og forsvinne. Fra pionerens tid har forhåpningene om samhörighet mellom nasjoner vært en bærebjelke i arbeiderbevegelsen.

Det er også langs denne linjen vi nå må føre debatten. På område etter område viser det seg at isolerte tiltak i et enkelt land ikke er nok. De siste 15-20 årene er preget av større omstillinger på godt og vondt i norsk arbeidsliv og i det norske samfunn enn kanskje noen gang før. På mange områder har vi ikke opplevd nasjonal selvråderett, men nasjonal avmakt overfor store deler av en internasjonal utvikling vi ikke liker.

Vi er en del av en økonomisk utvikling som ikke har gitt tilstrekkelig og riktig vekst og sysselsetting. Vi er en del av et felles miljø - tenk bare på at nitti prosent av den sure nedbøren over Norge kommer drivende fra andre land. Vi har selvråderetten på papiret, men i praktisk politikk blir den stadig mindre. Vi kan ikke knipse i fingrene å bestemme en egen norsk rente eller et eget norsk kostnadsnivå.

Innenfor denne helheten må vi som sosialdemokrater kjempe på flere plan - samtidig:

Vi må mobilisere våre felles krefter i kommunene her i Vesterålen og i Nordland for å skape et godt samfunn, for å sikre næringsgrunnlaget basert på lokale forutsetninger, bygge ut barnehager, skoler, helsesentra, og omsorgen for de eldre og de psykisk utviklingshemmede.

Vi må mobilisere fellesskapet i Nordland fylke for å skape høyere kompetanse i alle deler av fylkets næringsliv. Da må vi satse på en tyngre og bedre organisert innsats i forskning og utdanning, også her i Nordland.

Vi må mobilisere våre nasjonale krefter for å ta felles løft -slik at Nordland og Nord-Norge får de mulighetene de kan få for å skape levende bygder, levende industristeder og levende byer.

Så må vi spørre oss: Er dette nok? Må vi ikke også mobilisere fellesskapet utover Norges grenser? Må vi ikke også styrke demokratiet, evnen til ansvar og felles handling i en enda videre ramme?

At vi i det internasjonale samfunn skal legge ned våpnene overfor hverandre - det blir vi fort enige om.

Men vi trenger også å ha et rettssamfunn, ikke bare i hvert enkelt land, men på tvers av de grenser der mennesker ferdes, varene fraktes og pengene flyttes gjennom dataterminalene.

Vi trenger mer - ikke mindre - samlet demokratisk styring. Kan vi f.eks. styre miljøkvalitetene i luft, vann og jordsmonn - bare gjennom vedtak i kommunestyre og Regjering og Storting?

For det gjelder ikke minst miljø. På Kola-halvøya er miljø-situasjonen dramatisk. Jeg vet at mange her i nord er engstelige. Det ser jeg av henvendelser og brev jeg får, ikke minst fra barn og unge. Store utslipp fra industrien truer det skjøre naturgrunnet på hele Nordkalotten. Som dere vet er vi i løpende kontakt med russerne om disse spørsmålene, vi har etablert overvåknings- og målesystemer og vi har trappet opp beredskapen.

Men oppgavene her er store, kompliserte og kostbare. For kort tid siden sa f.eks. russerne at atomkraftverkene på Kola var i så dårlig stand at de helst burde stenges. Vi må snu denne utviklingen. Men greier vi det alene? Kan vi sitte å se på at det øvrige Europa betrakter dette som et norsk-russisk problem? Nei vi må forklare russerne og andre at dette er en del av Russlands forhold til Vest-Europa, og ikke et lokalt spørsmål mellom Russland og Norge.

Vi må også selv bidra til at Norges sikkerhet forblir en selvfølgelig del av Europas sikkerhet. Vi kan ikke regne med at andre vil tale vår sak like godt som vi selv. I mange år var NATO alene en god nok kanal for å ivareta våre sikkerhetsinteresser. Nå føres stadig flere av de viktige diskusjonene om Europas sikkerhet i EF, uten oss.

Så når det blir spurt om det ikke bare er gjennom medlemskap i EF at vi kan oppnå full innflytelse og medbestemmelse i det europeiske samarbeidet om utenriks- og sikkerhetspolitikk, så er det liten tvil om at det svaret må bli ja.

Noen gjør nå absolutt alt i norsk samfunnsdebatt til et spørsmål for eller mot EF. Det der, partifeller, er et blindspor. Kampen for å styrke verdiskapingen og sysselsettingen er mer enn det; den må vi føre uansett tilknytningsform til EF. Enten vi befinner oss innenfor eller utenfor når den tid kommer, er det opp til oss selv og hvordan vi ordner oss, å gripe fatt i problemene og mulighetene - og legge grunnlaget for norsk velstand og velferd.

Men det er de som har gjort det til et hovedpoeng at bildet er enten svart eller hvitt, og at det nærmest finnes en stor tykk strek som skal splitte befolkningen i to. Fra den mest bastante ja-siden kan vi få inntrykk av at alle problemene løser seg bare vi blir medlem av EF. Det er galt. Se bare på debatten i og mellom EF-landene. De aller fleste av de utfordringene vi diskuterer i Norge står på dagsorden også i EF-landene. Det gjelder arbeidsledigheten, miljøproblemene, demokrati, styring, distriktspolitikk og det gjelder velferd. Alle leter etter bedre løsninger, og mange spør om vi kan oppnå mer ved å samarbeide framfor å bekjempe hverandre.

På nei-siden skapes ofte det motsatte inntrykk, nemlig at vi kan løse alle problemene bare vi holder oss utenfor europeisk samarbeid i EØS eller EF. Senterpartiet og SV kaller alt som er skakt og skjevt for EF-tilpasning. Noen tror tydeligvis at vi har norske forhold i dag som bare kan fryses fast og virkemidler som bare venter på å bli tatt i bruk dersom vi får holde på for oss selv.

Ja, partifeller, hadde det eksistert en enkel norsk vei til full sysselsetting og løsning av miljøproblemene, ja da hadde vi valgt den veien for lengst! Hvordan skulle vi tenke på å ta belastningen med å la være? Det er fordi vi ikke har gode nok virkemidler alene at vi i tillegg må se utover Norges grenser. Et EF-medlemskap gir ikke svar på alle våre utfordringer. Men det gjør oss bedre i stand til å møte dem.

Veien fremover vil ikke bli lett. Utfordringene er store, men det er så menn også mulighetene - dersom vi er innstilt på å se dem, og villige til å ta dem i bruk gjennom en felles innsats. Næringspolitikken vil da måtte være som en bærebjelke i vår politikk; en politikk som har som sine egentlige mål å styrke velferden, fordele velferden, sikre bosettingen og skaffe oss en bærekraftig utvikling i alle deler av landet.

Men da må vi også spørre oss: Hvordan skape aktive lokalsamfunn preget av samhold og pågangsmot? Hvordan utvikle og holde på personer med kunnskap, ferdigheter og virketrang? Hvordan skape arbeidsplasser tuftet på salg ikke bare til norske kjøpere, men også til utenlandske? Og hvordan kan vi stimulere - med enda større treffsikkerhet og slagkraft - til nyetableringer og samarbeid mellom små og mellomstore bedrifter? Svarene - partifeller - er det bare vi selv som kan gi: Gjennom en aktiv, offensiv og systematisk holdning, gjennom praktisk handling og gjennom hardt arbeid.